

Béresek

Írta: Morvay Gyula

Ősrégi raktárépület állt a major közepén. Egyik bolthajtásos pincéjében alacsony, csirizes asztal mellett dolgozott a major egyetlen cipésze és csizmadiája. Vásárok előtt s virágos tavaszi vásárnapok előtt sok dolga volt. Ilyenkor csak akkor nézett fel az ablakra, amikor pergament-papírba csavart tőróját ette savanyú rozskenyérrrel. Csizmákat varrt és bőrszagú pincében egyedül keringett a némaságból néha kitört keserúsége.

Éppen, hogy vége volt az ősznek, a major közepén konokul beragadt sáros kerekű taligák, ázott kocsik, fogasok és tárcsás boronák sorakoztak.

Az épületek között maradt pocsolványokon hideg szelek és fázós baromfik borzongtak. Széles pusztaság közepén állott a major, nagy darab földek övezték, de nem lehetett a majorból akármerre elindulni: csak az agyonvágott dűlőutak vezettek ismét fekete földek közül fekete estébe.

A major végében zöld és rózsaszínű koszorús kereszt állt, mellette lóhúzó vágány vezetett. A házak szélén már megfésült földekből feltörődő vetés világított. Háromezer hold volt itt egy tagban. A síkságon unalmasan összeverődtek a felhők és céltalanul, tétován keringtek a major fölött. Fekete árnyék, eső-színe, szél borzongása vetődtek a major fölé.

A suszterlegény néha kiállt a pince ablaka elé és nézte a major közepét. Zöld köténye volt és a csiriz néhol csimbókokban füttyögött a vastag száru nadrágján.

Ilyenkor szóltak feléje a béresek, akiknek olyan kemény volt a csizmájuk, mint a pléh és a szárában állandóan ott állt a sárvaró vasdarab.

Őt, hat javítást hoztak a suszternek. — Csak annyit szóltak a béresek, míg azon az egy-két lépcsőn lementek: Nehéz ide letálni. Föltött kellett varrni, repedést összehúzni, jó szurkos dratyvával. A göndörhajú legény először kivitte a csizmákat a pocsolvához, ott porcsfűcsomóval lesúrolta róluk a sárt és a pincében újra egymás mellé állította a repedt bérescsizmákat, amelyekben keményszálú zsup volt kapca és harisnya helyett.

Azt a párat kezdte javítani, amelyiken a repedés már olyan volt, mint egy gyógyulatlan, elförmedt vágás a szétnyílt seben.

* *

— Ezt az egy párat pedig magamnak varrom meg, — mondta a göndörhajú majori suszterlegény. A majorszéli kereszthez jönnek a búcsujárók és én új csizmákban keritek magamnak egy lányt, mert nincs kivel beszélnem.

Sárga és piros cérnával varrta meg magának a csizmákat és a fekete raktárpincében várta, hogy a meleggé fűledt avaros álián sétálhasson egy lánnyal, mert szomorú az, ha az ember fiatal és mindenkitől nagyon messze egy majorban, ott is egy homályos pincében szó és ének nélkül tölti el suszterlegény életét.

* *

Az intéző sárga nádpálcával sétált a széles úton és nézte a szántókat. Esteledett és a felhők is bámulták a szántókat. A fekete földön két ökör közeledett erős öntött ekét húzva. Szemük düledt volt és felhős párát pumpázott orruk a csavargós barázdába. Azután fordultak, az eke az utra dőlt, forduló és újra elindultak a feketeségbe.

És jött egy másik pár ökör. Gödör szőrük volt homlokukon, ezek is a földet súrolták fájós, izzadt homlokukkal, ezek is néhány percig reszkedtek az úton, míg az ekéről leösztokélték a sáros perjét, aztán újra előre páráztak a fekete földön.

Az intéző nézte ezt a képet, azután a másik major felé indult.

* *
*

Kósza malacokkal találkozott, a vetés közepén turkáltak. Estére összeszedette a béreseket, akiknek sem malacuk, se bérük, sem jövőjük, csak napjaik voltak egyik estétől a másikig.

* *
*

Mint egy várúr, eltörölte a nyári komenciót, eltörölte a fájárandságot, ezentúl minden vasárnap egytől-egyig jelentkeznek nála, hogy lássa: nem csavarognak, hanem alázatosan eljönnek és szánják, bánják béresvétküket.

* *
*

Szinte meghalt a major élete, csak a hosszú-szerhájú aklok gőzében, ahol ijedt lángú kendermécs ugrált és törte, szaggatta a gomolygó gőzt, csak itt morgott az élet. Az állatok ettek, hosszú vályúknál ittak és hallgattak, béresek éles metszőkkel kockákba vágták alattuk a letiport trágyát és répaszállító kocsikon a hatalmas trágyadombra tólták.

Bevásárolni, templomba sem mehetett senki a szomszédos, de messzefekvő falúba. Egyedül a szótlán fák, a szónélkül elszaladó kanális vize, hallgatag bikahomlokú kazalok, gőzölgő, bűdös aklok voltak mellettük és azok is némán néztek az öregedő, dolgozó és tompaszemű béresekre.

* *
*

És még sem szenvedtek egyformán. A béresgazda felesége, a béresgazda legjobb béresei bementek az intézőhöz és kezét csókoltak. Ezek elmehettek a faluba vásárolni, ezek beszéltek, énekeltek a majorban és a nehézszerű béreskocsikon, amelyeken pálinkaszagú répatörkölyt hordtak télire a hatalmas sopákba.

* *
*

A göndörhajú suszterlegény csak nézte, hogy hogyan rohanak széjjel a béresek a vadúlt malacok után. Nem talált magának lányt. Egyik nap kiállt pincéje elé és a béresek megszólították:

— Javitson nekünk. És ha bemegy a faluba, hozna egy pakli dohányt, két deci ecetet, hatosért kanócot a lámpába. Mi nem mehetünk, mert az intéző úr becsukott a majorba.

A suszterlegény ujságpapir szélére felírta a szükséges dolgokat, egyik béresétől szatyort kapott és a sáros úton elment a falúba bevásárolni.

Mire hazajött, már jött hozzá egy béres: az intéző úr izeni, hogy menjen ki a pincéből, mehet ahová akar, mert nem tartja be a majori büntetést. Beárulták. Mehet ahová tud.

* *

Egy egész ország, a nyolcvanhét major területe, szegény suszterlegény sehol sem alhat, csak bújva istállókban, aklokban. De már kazalban nem lehet. A méltóságos úr királyságának első száműzöttje volt a göndörhajú suszterlegény. Nem hallgatták meg okát, csak azt mondták magukban: csavargó.

* *

Minden majorban volt baj. Az egyikben az intéző még disznót sem engedett a béresnek. Ezért éjjel beverték az intéző ablakait. Máshol a répaásás napszámjáért tartott a veszekedés. A csavargó mindezt hallotta, látta.

* *

A fiatal ostoroslegények és az erőstestű béreslegények arról álmodoztak; vajjon a méltóságos úr elmegy-e mind a nyolcvanhét majorba, vajjon benéz-e a hosszú marhaistálókba, megnézi-e, hogy a lovak szénája jól széjjel van-e rázva, a marháknak elég-e a bekészített sűrőkóro? Gondolták: övé a nyolcvanhét major, joga van hozzá.

Jó lenne, ha eljönne erre egyszer a méltóságos és nem kocsin, de gyalog járná be a béresek házait, a bűdös kamrát, ahol az aratóknak főznek, a pocsolyás major közepét, ahonnét nem lehet levezetni a vizet, mert méteres mélyen elázott hely az.

Nyáron sokszor megálltak a béres legények és nézték, hogy milyen úr sétál egy idegen kisasszonnyal a rettenetes hosszú és széles akácoserdőben, piros és fehér ruhák, nevetések és tortákról lehullott papirdarabok illatosodtak a frissen kaszált tarlók mellett.

Csak nézni, álmodozni volt szabad a nyolcvanhét major béresének, ostoros gyerekének, marokszedő lányának, feketearcú asszonyának.

Az öregebb béreseken ott élt az öregapaik imádsága: kell a nagybirtok, mert akkor nekünk is van kenyerünk. Mi már béreseknek születünk.

* *

Puha laposból szép nyárlak nőttek, a venziákban szaporodott a vad, az óriási akácos hullatta elhalt ágait. A major csak egy át-

járó hely volt. Pihenni, élni nem lehetett benne. Csak nyáron volt benne több szin, illat, élet.

A sáros fogások, párázó ökrök, cérnaszövöttes-nadrágú ostorogyerekek, ráncosarcú kondások, zilált-ruhájú béresasszonyok, mindenki a láthatatlan méltóságos urat szolgálták, aki üveges ablakok mögött élt, puha szőnyegen járt, beteg volt, fürmedt kelevények voltak rajta, de börtön várt arra, aki még csak gondolatban is nem akarta elismerni, hogy a falon függő ősök buzogányos ősmagyarok, királyt, népet segítő hősök voltak. És természetes, hogy a negyedik utódot is ezek miatt kellett tisztelni.

* * *

A kivert, elzavart béreseken ilyen törvény támadt fel: oktanul nem jártunk iskolába, mert azt mondták, hogy béresnek születünk és annak elég, ha az ökröt be tudja fogni.

Oktalanul csak szolgálói voltunk a méltóságos úrnak, mert béresnek születünk és béresnek hallgatás a dolga.

Oktalanul elvették tőlünk azt, amit rabszolgasorsunk mellett összeszedtünk: egy kétmalacos ólat, két vasfazekat, két vánkost, dunyhát, vastag csizmákat és télikabátot, amely már harminckét éves.

Ha mi az éhes malacnak nem adunk enni, az összetöri a korlátot. Ha mi a duzzadtnyakú ökörnek nem adunk enni, az lábastól és láncostól kirántja a jászolját.

Nekünk semmi se maradjon, pedig oktanul vették el? Itt meg rakáson rohadjon a rettenetes kövérség asztagban, hombárban, aklokban?

A fasizmus háborúja

A legmodernebb haditehnika követelményeinek megfelelően felszerelt 500.000 katona, a repülőgépek, tankok, ágyúk ezrei, no meg a mérgezgáz megtették a magukét. A fasizmus diadalt ünnepel. Addis-abebe az olaszoké, a négus Londonban, az abesszin hadsereg szétverve. Róma újjong. De újjong a „civilizált” Európa is. A „kultúra” aratott itt győzelmet a barbárság felett. Gépfegyverek, tankok és lángszórók, a „civilizáció és kultúra” fegyverei diadalmaskodtak.

Olaszországban csöstől hull az ordó, az olasz királyból a római birodalom császára, tábornokok máról-holnapra alkirályok, hercegek lettek.

A felületes szemlélő, kit megtéveszt a fasiszta örömrivalgás, azt hiszi, hogy most Olaszországban minden fenéig tejfel. A lapok, a rádió, a filmhíradó világgábömbölik a fasizmus teremtő ere-